

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Surrogatmoderskap i Norden

Eriksson, Lise

Published in:
Ad Lucem

Published: 01/01/2016

Document Version
Accepted author manuscript

[Link to publication](#)

Please cite the original version:
Eriksson, L. (2016). Surrogatmoderskap i Norden. *Ad Lucem*, 105(1), 22–24.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Surrogatmoderskap i Norden

Surrogatmoderskap är för tillfället på tapeten i flera nordiska länder. En fråga som ställs är om det är bättre att tillåta surrogatarrangemang på kliniker i Norden i stället för att människor åker utomlands och hämtar hem nyfödda barn från kliniker i t.ex. Indien, USA eller Ukraina. Islands riksdag förbereder lagstiftning med planen att tillåta altruistiskt surrogatmoderskap oberoende av civilstånd eller sexuell läggning. I Sverige har en utredning nyligen tagit ställning till frågan. I Finland gjorde justitieministeriet år 2012 en utredning om legalisering av surrogatmoderskap. Norge har de senaste åren valt att förtydliga reglerna för barn födda genom surrogatarrangemang utomlands, men varken Norge eller Danmark har planer på att legalisera surrogatmoderskap i hemlandet.

Varken kommersiellt eller altruistiskt surrogatmoderskap ska tillåtas i Sverige, enligt en arbetsgrupp under ledning av utredaren Ewa Wendel Rosberg. Rapporten överlämnades till Sveriges regering 24 februari 2016. Betänkandet *Olika vägar till föräldraskap* motiverar ställningstagandet med att nackdelarna överväger fördelarna, och att det finns för lite kunskap om surrogatmoderskapets konsekvenser för de barn som föds. Barnperspektivet är i fokus för rapporten, men den nämner också risken att kvinnor utsätts för påtryckningar att ställa upp som surrogatmödrar. Utredningens förslag gick på remiss, så det återstår att se hur processen fortsätter på politisk nivå.

Av de nordiska länderna har Finland varit en pionjär på området. Det är inte särskilt allmänt känt att surrogatmoderskap förekom på kliniker i Finland från 1991 till 2007 medan det var oreglerat. Fyra kliniker erbjöd så kallade altruistiska surrogatarrangemang i begränsad omfattning till heterosexuella par. I de flesta fallen hade kvinnan ingen livmoder antingen från födseln eller till följd av en gynekologisk sjukdom eller förlossningskomplikationer. Men surrogatmoderskap förbjöds år 2007 genom lagen om assisterad befruktning (1237/2006). År 2011 rekommenderade ETENE, den riksomfattande etiska delegationen inom hälso- och sjukvården, att altruistiska surrogatarrangemang på medicinska grunder kan accepteras i särskilda fall. Justitieministeriet sände år 2012 ett betänkande på remissrunda. Majoriteten av dem som tog ställning förespråkade legalisering av altruistiskt surrogatmoderskap på medicinska grunder. I juni 2013 meddelade ministeriet ändå att ett lagförslag om surrogatmoderskap inte var aktuellt, eftersom ytterligare forskning om surrogatmoderskap behövs.

Hos dem som uttalar sig skeptiskt eller negativt om surrogatmoderskap är barnets bästa en vanlig motivering. Det sägs att det är bäst att vara försiktig, då vi inte vet konsekvenserna för barnen. Samtidigt är barnets bästa ett vagt argument, eftersom begreppet kan ges mycket olika innehåll. Ofta nämns kontroversiella rättsfall utomlands, som har ifrågasatt vilka som är barnets juridiska föräldrar, eller barnets medborgarskap. I något fall har föräldrarna skilt sig under surrogatmoderns graviditet, varefter barnet blivit juridiskt föräldralöst och statslöst. Andra kritiska motiveringar är risken för kommersialisering, eller att det är moraliskt fel att reproduktionen blir objekt för handel. Några läkare som har jobbat med surrogatmoderskap i Finland har däremot offentligt talat för legalisering på medicinska grunder. De argumenterar för att surrogatarrangemangen på finska kliniker har skett under trygga förhållanden, utan kommersialisering, och med grundlig rådgivning för de inblandade parterna. Den här

bilden av trygga kliniker är ett av huvudargumenten till varför många anser att surrogatmoderskap borde tillåtas i de nordiska länderna. Läkarna argumenterar också för att surrogatmoderskap i grunden handlar om medicinska behandlingar, som kan ges till patienter av medicinska skäl. I det fallet undviks frågan om surrogatmoderskap är berättigat även för homosexuella par, ensamstående män, transpersoner, eller heterosexuella par som inte har någon medicinsk diagnos för sin infertilitet. Ibland är surrogatmoderskap den sista utvägen för sådana som har övervägt alla andra alternativ i processen att bli förälder.

Är det verkligen så att vi har för lite kunskap om surrogatmoderskap och dess konsekvenser? Som forskare på det här området anser jag att det finns ganska mycket internationell forskning om surrogatmoderskap. Det har t.ex. studerats hur indiska surrogatmödrar ser på sitt uppdrag, och hur en reproduktiv marknad har utvecklats i Indien för att ta emot blivande föräldrar från hemlandet och utlandet. Surrogatmoderskapets kopplingar till ojämlikhet p.g.a. ras, klass, nationalitet och kön har diskuterats i flera studier. Olika uppfattningar om reproduktionen som ett arbete har analyserats. Kommersiellt surrogatmoderskap har analyserats i något högre grad än altruistiska arrangemang. Däremot finns det inte så mycket forskning ännu om hur surrogatbarnen i vuxen ålder ser på sin tillblivelse. Jag föreställer mig att de ställs inför liknande frågor som adoptivbarn, om hur det sociala föräldraskapet förhåller sig till det biologiska. Den frågan är troligtvis aktuell oberoende av om barnet har sitt genetiska ursprung i föräldrarnas egna könsceller eller i donerade könsceller. En relevant aspekt är om familjen som skapats genom surrogatarrangemang behåller kontakten med surrogatmodern. Att behålla kontakten är ofta möjligt både i kommersiella och altruistiska arrangemang. I dagens globaliserade värld är det möjligt att ha kontakt även om de geografiska avstånden är stora.

Jag närmar mig ämnet surrogatmoderskap utan färdiga svar. Jag hoppas att min forskning om surrogatmoderskap i Norden ska bidra till att öka vår kunskap om olika vägar hur barn och föräldrar blir till.

Lise Eriksson
Forskardoktor i sociologi vid Åbo Akademi